



נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל



מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֲמַדָּה יָמִימָה HEMDAT YAMIM

כי תצא תשס"ט

פרשת שבוע

עוד על קול המון כקול ש-די

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

בשבוע שעבר עסקנו בתופעה הפלאית של התעוררות עם ישראל לחזור לארצו. התעוררות מלמטה שביטאה את הציווי האלוקי שהגיע זמננו, לשוב אל ארץ חמדתנו.

גם השבוע נעסוק בסוגיא זו, אך מהיבט אחר הקשור גם לימים אלה - ימי חודש אלול, חודש הרחמים והסליחות, חודש התשובה. תשובתם של ישראל אל אביהם שבשמים.

השאלה האם גאולתם של ישראל תלויה בתשובה אם לאו נדונה ארוכות בסוגיא במסכת סנהדרין (צז עב ואילך). וז"ל התנאים והאמוראים החולקים שם:

"אמר רב: כלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. ושמואל אמר: דיו לאבל שיעמוד באבלו. כתנאי, רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה - נגאלין, ואם לאו - אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע: אם אין עושין תשובה - אין נגאלין? אלא, הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב". הסוגיא מסיימת בשתיקתו של רבי אליעזר (צח ע"א).

ראשונים ואחרונים דשו רבות בדברים הללו, אנחנו נביא השבוע את שיטתו של הרב יהודה אלקלעי שהיה כנראה האיש שהשפיע רבות אם במישרין ואם בעקיפין על משנתו של הרצל. (הרב אלקלעי נולד בסרייבו, היום בוסניה, אז חלק מהקיסרות האוסטרו הונגרית, בשנת תק"ע (1798). בגיל 11 עלה ארצה והסמך לרבנות על ידי בעל ה"פלא יועץ". חזר חזרה לזמלין, לא רחוק מבלגרד, שם כיהן כרב המקומי ועסק שנים מרובות בעידוד העם לחזור לארצו. בשנת תרל"ד (1874) חזר ועלה ארצה, לאחר ארבע שנים הלך לעולמו ונקבר בהר הזיתים בירושלים).

כל העוסקים בסוגיא זו תפסו את מושג התשובה כהתחזקות באמונה בקב"ה והשתדלות לקיים מצוות מעשיות מבחינה חיובית כשמירת שבת או המנעות ממעבר על איסורים כשמירה על הלכות כשרות. הרב אלקלעי טען טענה מהפכנית. אומנם, בסוף תהליך הגאולה כל הפרטים המרכיבים את עם ישראל ישמרו מצוות מתוך לימוד תורה ויהיו דבקים בקב"ה, אבל החלק הראשון של הליך התשובה כפי שהוא מתואר בתורה עוסק בתשובה הכללית, תשובת העם ללא קשר ישיר לדרגתם של הפרטים. תשובה כללית זו היא חזרת העם לארץ ישראל. לפי שיטתו תתבאר פרשת התשובה בסוף ספר דברים בדרך הבאה:

שלב א: "וְהָשִׁבְתָּ אֶל לְבָבְךָ אֶל לְבָבְךָ בְּכָל הַיּוֹמִים אֲשֶׁר הִדַּחְתָּ יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ שָׁמָּה: וְשָׁבְתָּ עַד יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי כְּכֹל אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם אֲתָה וּבְנִיךָ בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ" (דברים ל' א-ב).

עם ישראל שהנו מפזר ומפרד בין העמים בגלות יתעורר לחזרה בתשובה כללית, שמשמעותה רצון לחזור לארץ ישראל. זהו הפירוש של הביטוי "וְשָׁבְתָּ עַד יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי".

שלב ב:

"וְיָשָׁב יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶיךָ וְשָׁב וּקְבַצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ שָׁמָּה: אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצְהָ הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם קְבַצְךָ יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ: וְהִבִּיאֲךָ יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וּיְרִשְׁתָּהּ וְהִיטִיבְךָ וְהִרְבֵּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ" (שם ג-ה). לפירוש, הקב"ה ישיב אליו את העם על ידי זה שתהיה סייעתא דשמיא לקיבוץ בניה של ארץ ישראל לתוכה בשמחה. עם ישראל יחזור לארץ ישראל מכל קצוות תבל.

שלב ג:

"וְיָמַל יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לִבְבִּי וְרָעַךְ לְאֶהְבָּה אֶת יְקֹנֶק אֶלְהֵיךָ בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ: ... וְאֲתָה תָשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְקֹנֶק וְעָשִׂיתָ אֶת כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם" (שם ו-ח).

רק בשלב זה, לאחר מילת הלב, תתבצע גם החזרה בתשובה הפרטית הכוללת קיום מלא של כל המצוות.

גם כאן אנו יכולים לראות את העקרון כי התעוררות לאומית של כלל הציבור על כל חלקיו מביאה לידי ביטוי מעשי את רצון הקב"ה. מכאן לא רחוקה הדרך לדרכו של רואה ה"אורות" ההופך גם את התחיה הלאומית לתחיה דתית. וז"ל באורות התשובה: "התעוררות חפצה של האומה בכללה לשוב אל ארצה... באמת אור של תשובה יש בה".

הבה נתפלל כי נזכה לחזות בקרוב בימנו, בהתקיימותם של כל שלשת השלבים.

משי' 'ארץ חמדה' שולחת תנחומים למשי' הרב יוסף כרמל, ראש המכון על מות אימו, גבי' מלכה טויבע ע"ה

לע"נ
יצחק אייזיק יודן
בן יהודה לייב ז"ל
נלב"ע כ"ט באב

לע"נ
רבי יעקב
בן אברהם ועיישה סבג

לע"נ
הרב אשר וסרטייל ז"ל
נלב"ע ט' כסלו תשס"ט

ERETZ HEMDAH
5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה ע"ר
רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

web-site: www.eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת הדף היומי עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

ג' - ט' אלול, בבא בתרא ב-ח

היזק ראייה

הרב עופר לבנת

לע"נ מלכה טויבע בת הרב יעקב לייב

השבוע בדף היומי אנחנו מתחילים ללמוד את מסכת בבא בתרא. הסוגיה הראשונה דנה בשני שכנים שיש להם חצר משותפת והם רוצים לחלק את החצר. להלכה נפסק שהיזק ראייה שמייה היזק, כלומר שהיכולת של השכן לראות לתוך חצרו של אדם נחשבת נזק, ולכן כל שותף יכול לכפות על השני לבנות כותל שיחצוץ בין חלקי החצר. אמנם בהמשך המסכת נלמד שגם במקום שאדם מזיק את שכנו, אם הוא החזיק בנזק, אין עליו חובה להסיר את הנזק. הראשונים שאלו, מדוע בסוגיה זו הגמרא לא אמרה שאם השכנים גרו בלא מחיצה זמן מה שהם החזיקו בנזק זה של היזק ראייה, ושוב לא יוכל שכן אחד לחייב את חברו לבנות מחיצה.

הרי"ף (בתשובה הובא בר"י מיגאש ב עמוד א) למד מכאן שהיזק ראייה הוא נזק חמור שאדם אינו מוחל עליו, ולכן אין חזקה להיזק ראייה. לכן, לדעת הרי"ף, אם יש לאדם חלון ממנו הוא יכול לראות לתוך הרשות של שכנו אין לו חזקה והשכן לעולם יכול לכופ אותנו לסתום את החלון.

הרי"י מיגאש (שם) חולק על הרי"ף. לדעתו יש להיזק ראייה חזקה ולכן אם בעל החלון החזיק בחלון אין השכן יכול לכופ אותו לסתום את החלון. הוא מציע שני הסברים אחרים לכך שלשותפים בחצר אין חזקה להיזק ראייה. ההסבר הראשון הוא שרק כאשר יש צד אחד שמזיק וצד אחד שניזוק יש למזיק חזקה, כיוון שמכך שהצד שניזוק לא מוחה, מוכח שהוא מחל על הנזק. אך במקרה של שותפים בחצר, שניהם מזיקים אחד את השני, ולכן הוא יכול להסביר שמה שהוא לא מוחה זה מכיוון שהוא היה בטוח שגם שכנו ירצה לעשות מחיצה כדי למנוע מעצמו את הנזק. ההסבר השני הוא שבכדי שאדם יחזיק בנזק עליו לעשות מעשה, כגון לפתוח חלון, אך בחצר, הנזק בא מאליו מכך שהם לא בנו מחיצה ביניהם.

הרא"ש (א, ב) גם כן חולק על הרי"ף ומביא שני הסברים למה בשותפים בחצר אין חזקה להיזק ראייה. ההסבר הראשון הוא כמו הסברו הראשון של הרי"י מיגאש. ההסבר השני הוא שהנזק בחצר הוא הרבה יותר חמור מהנזק שבא מחלון, כיוון שאדם צופה מחלונו רק לעיתים רחוקות, אבל בחצר הוא משתמש תדיר. לכן אדם עשוי למחול על הנזק מחלון, אך לא על הנזק מחצר שפתוחה לחצרו.

השולחן ערוך (קנד, ז-ח) פסק כדעת הרי"י מיגאש והרא"ש שבאופן כללי יש חזקה להיזק ראייה. ומה שבשותפים בחצר אין חזקה, הסביר השולחן ערוך כמו הסברו השני של הרי"י מיגאש, כיוון שהנזק בא מאליו בלא עשיית מעשה.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ה)

Victoria, Australia

ויקטוריה, אוסטרליה

שבט תש"ס

מענה מצד הכלה לאמירת החתן "הרי את מקודשת...", ומסירת טבעת מן הכלה לחתן

שאלה

נתבקשתי לסדר חופה וקידושין לזוג צעיר בקהילתי. במסגרת פגישותיי עם החתן והכלה, ביקשה הכלה את רשותי לענות לחתן אחרי שיקדש אותה בטבעת עם הנוסח המקובל, "אני מקבלת טבעת זו והרי אני מקודשת לך בזה כדת משה וישראל". ברצוני להדגיש שהזוג שומרי מצוות, הכלה גם לומדת תורה והם יראי שמים בתכלית. היתר כזה ייתן לה את ההרגשה הטובה תוך הקפדה על ההלכה, שרק החתן מקדש את הכלה. כמו כן ברצוני לשאול אם מותר להוסיף את שמות האמהות של החתן והכלה בנוסח הכתובה? במקרה אחר בקשה הכלה גם היא לתת לחתן טבעת ולומר לו הרי אני מקודשת לך, סירבתי להתיר זאת, האם נהגתי כשורה?

תשובה

לפני התייחסות לפרטים נדגיש שצריך לנהוג במשנה זהירות בכל הנוגע לשינוי במנהגי טקס החתונה, ויש להבדיל בין שינויים שעלולים לגרום לבעיות הלכיות ולבין שינויים אחרים. עוד יש להבחין בין שינויים שמאפשרים לחתן ולכלה לבטא

עניינים אישיים שחשובים להם בגלל רקעם ואישיותם, ושפתיחות בתחום זה תקרב אותם לחיבת היהדות ואהבת תורה, ולבין שינויים בעלי אופי אידיאולוגי בעייתי, שעלולים לחזק ח"ו "רוחות לא טובות".

א. אישה שמאוד רוצה להשיב לחתנה לאחר קידושיה "הרי אני מקבלת טבעת זו ומקודשת לך בה כדת משה וישראל", יכולה לעשות כך¹.

ב. מצד ההלכה אין מניעה להוסיף את שם האמהות בכתובה, ואף-על-פי כן רצוי להימנע מזה, שהרי שבחם של ישראל בכך שלא רק שם האם ידוע, אלא ישראל נמנים "למשפחותם לבית אבותם", כדי להדגיש שבישראל גם האב ידוע².

ג. נהגת כראוי, ואין להתיר שתיתן האישה טבעת לחתן, אפילו תאמר "הרי אני מקודשת לך", וכל שכן שאין להתיר אמירה כמו "הרי אתה מקודש לי"³.

¹ עפ"י "שאלת משה" (סי' לג) ו"יד דוד" (על רמב"ם הל' אישות פ"ג הל' ב) שפסקו כך, והביאו שהמאירי וה"שיטה לא נודע למי" (קידושין ה ע"ב) כתבו, שאמירה זו אינה פוגעת בקידושין, הובאו דבריהם ב"אוצר הפוסקים" (סי' כז ס"ק מ אות ג). הרב מסדר הקידושין צריך להסביר למה שלא תחשוב, שאמירה זו היא פעולת קידושין, אלא היא רק הבעת הסכמה לקידושי הבעל, שכן, אם אמנם לאמירה זו תהיה בעיניה משמעות של קידושי האישה לאיש, יתכן שהיא תבטל את הקידושין (על-פי הפוסקים הנ"ל וכן עפל-פי עוד אחרונים המובאים ב"אוצר הפוסקים" שם אות א). גם חשוב שהרב מסדר הקידושין יודיע לקהל, שהכלה רק מביעה הסכמתה לקידושה על-ידי הבעל, כדי למנוע טעויות.

² עיין באריכות בנושא זה בשו"ת "במראה הבזק" (ח"ד תשובה יא). וב"חמדת הארץ" ח"ג במאמרו של הרב יוסף כרמל.

³ אם הדבר חשוב מאוד לכהן, ניתן להציע שתתן לחתן טבעת לאחר סיום ברור של טקס החופה, ותאמר לו את הפסוק "שימני כחותם על ליבך כחותם על זרועך", או משפטים דומים לזה שאין להם שום משמעות קניינית. בהצעה זו אין מקום לחששות ש"כתב באגרות משה" (אה"ע ח"ג סי' יח, א). (א) מנהג נכרים לא שייך כאן; (ב) גם אין בזה חשש לטעות, שיחשבו שגם האישה מקדשת, שאפילו היתה נותנת טבעת ואומרת את הנוסח שהזכרנו בתשובה, מתיר "אגרות משה", אם זה יעשה לאחר החופה שלא סמוך לחופה, וודאי שאמירה כזו, שאין לה שום משמעות, מותרת; (ג) לא שייך החשש שישכח דין תורה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנר"ך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א'- ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ **(לחץ לקניה)** (טל' 02-5371485)

חדש!!!

שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת!
מחיר מבצע לששת הכרכים 360 ₪ במקום 480 ₪

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

